

KOŚCIELNE OBCHODY 500-LECIA URODZIN MIKOŁAJA KOPERNIKA
W DIECEZJI WARMIŃSKIEJ

Treść: Wstęp. 1. Powołanie Diecezjalnej Komisji do spraw organizacji obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. 2. Inauguracja diecezjalnych obchodów jubileuszowych. 3. Ogólnopolskie uroczystości kościelne dla uczczenia 500-lecia urodzin Kopernika we Fromborku i Olsztynie. 4. Wkład Warmińskiego Seminarium Duchownego *Hosianum* w obchody jubileuszowe. 5. Problematyka kopernikowska w duszpasterstwie diecezjalnym. 6. Odbudowa Kapitułarza we Fromborku. 7. Wystawy kopernikowskie. 8. Uroczystości w kościele św. Mikołaja w Elblągu. 9. Akademie w Reszlu, Lidzbarku Warmińskim i Ostródzie. — *Zusammenfassung.*

WSTĘP

Osoba i działalność Mikołaja Kopernika jest w szczególny sposób związana z Diecezją Warmińską. Kopernik był nie tylko członkiem jej Kapituły Katedralnej i rozwinął na jej terenie aktywną działalność administracyjno-kościelną, lecz właśnie na Warmii prowadził swe główne prace badawcze, uwieńczone dziełem *De revolutionibus*.

Warmia może się poszczycić wielką ilością pamiątek związanych z pobylem i działalnością Kopernika. Przypominają o nim zarówno zamki w Lidzbarku Warmiński, Olsztynie i Pieniężnie, jak i podolsztyńskie wsie, w których nadawał chłopom ziemię. Jedną z najznakomitszych pamiątek kopernikowskich jest niewątpliwie Frombork. W okresie poprzedzającym jubileusz, staraniem władz państwowych, jak i poprzez harcerzy w ramach *Akcji 1001*, miasto to zostało uporządkowane, rozbudowane i upiękzone. Zniszczone podczas wojny budowle Wzgórza Katedralnego, zwłaszcza pałac biskupa Maurycego Ferbera, jak i wieża kardynała Michała Radziejewskiego, zostały odbudowane i przywrócone do dawnej świetności.

W roku jubileuszowym na Warmii, w miejscowościach upamiętnionych działalnością Kopernika, głównie w Olsztynie, Fromborku i Lidzbarku Warmińskim, odbyło się wiele uroczystości, posiedzeń naukowych, zorganizowanych przez miejscowe instytucje naukowe i kulturalne, mające na celu upamiętnienie jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika.

Kościół Warmiński, stosownie do swoich możliwości, dał wiele dowodów pamięci i godnie uczcił jubileusz wielkiego Kanonika Fromborskiego, czego świadectwem jest m. in. treść podanego opisu kościelnych obchodów kopernikowskich w Diecezji Warmińskiej.

1. POWOŁANIE DIECEZJALNEJ KOMISJI DO SPRAW ORGANIZACJI OBCHODÓW
500-LECIA URODZIN MIKOŁAJA KOPERNIKA

124 Plenarna Konferencja Episkopatu Polski z dnia 2 IV 1971 r. „na wniosek Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgi postanowiła podjąć przygotowania kościelnych uroczystości z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika”. Stosownie do

powyższej uchwały ks. biskup dr J. Drzazga, ordynariusz Diecezji Warmińskiej, wydał 19 II 1972 r. dekret powołujący Diecezjalną Komisję do spraw organizacji obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 r.

„W ogólnościach obchodach ku czci genialnego astronoma Mikołaja Kopernika — pisał we wstępie dekretu Ksiądz Biskup — nie może zabraknąć Diecezji Warmińskiej, do której należał jako kanonik Warmińskiej Kapituły Katedralnej, gdzie spędził dojrzałe lata swego życia pełniąc funkcje kościelne i pisząc swe wiekopomne dzieło *O obrotach ciał niebieskich*, gdzie wreszcie Bóg powołał go do wieczności i gdzie został pochowany”. Dekret mianował członków Komisji Przygotowawczej i Wykonawczej obchodów. Na czele obydwu komisji stanął ks. biskup ordynariusz dr Józef Drzazga. Księża Biskupi Pomocniczy Warmińscy zostali mianowani członkami Komisji Przygotowawczej, a w Komisji Wykonawczej ks. biskup Jan Obląk wiceprzewodniczącym (strona naukowa i oprawa artystyczna obchodów), natomiast ks. biskup Julian Wojtkowski sekretarzem (sprawy organizacyjne).

W skład Komisji Przygotowawczej jako członkowie weszli: Ksiądz Prowincjał Księży Werbistów, Warmińska Kapituła Katedralna, Księża Dziekani. W Komisji Wykonawczej zostali mianowani członkowie sekcji do spraw organizacyjnych Plenarnej Sesji Konferencji Episkopatu Polski we Fromborku, dla liturgii i śpiewu, duszpasterstwa i katechezy, do spraw artystycznych i organizacyjnych.

W końcowych słowach dekretu Ksiądz Biskup wyraził życzenie, „aby obchody 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika odnowiły pamięć nie tylko genialnego uczonego, lecz także i gorliwego członka Warmińskiej Kapituły Katedralnej, który w Bogu czerpał natchnienie zarówno do pracy badawczej, jak i obrony uciśnionych oraz walki o Królestwo Boże na ziemi”¹.

Powołana przez Księdza Biskupa Warmińskiego Komisja poświęciła szereg swoich posiedzeń na omówienie stanu prac przygotowawczych oraz na ustalenie zakresu pracy dla poszczególnych sekcji. Tematyka przygotowań do obchodów kopernikowskich była również przedmiotem obrad Rady Kapłańskiej².

2. INAUGURACJA DIECEZJALNYCH OBCHODÓW JUBILEUSZOWYCH

W niedzielę 18 lutego 1973 r. w kościele katedralnym św. Jakuba w Olsztynie obchodzona była inauguracja uroczystości jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika.

W uroczystości tej wziął udział Biskup Warmiński dr Józef Drzazga. W stłach zasiedli kanonicy Warmińskiej Kapituły Katedralnej na czele z jej prepozytem biskupem dr. Janem Obląkiem i dziekanem biskupem doc. dr. Julianem Wojtkowskim. Prezbiterium katedry wypełnili księża profesorowie i alumni Warmińskiego Seminarium Duchownego *Hosianum* z ks. rektorem prof. dr. Władysławem Turkiem. W kościele zgromadziły się tłumnie siostry zakonne i wierni parafii olsztyńskich.

Kościół został przyozdobiony potężną dekoracją projektu ks. mgr. Henryka Madeja i mgr. Józefy Piskorskiej. Centralne miejsce zajął duży portret Kopernika, otoczony herbami Kapituły, której był kanonikiem oraz Diecezji Warmińskiej, z której działalnością związał większą część swego życia. Daty 1473—1973 przypominały o jubileuszu. W środku zostały umieszczone architektoniczne symbole miast warmińskich: zamku w Olsztynie, katedry we Fromborku, zamku biskupiego w Lidzbarku Warmińskim. U dołu znajdował się plastyczny symbol heliocentrycz-

¹ *Warmińskie Wiadomości Diecezjalne* (=WWD) 1972, nr 2—3, s. 49 n.

² Tamże, 1973, nr 4, s. 231.

nego modelu świata, otoczony orbitami i gałązką laurową, na tle szerokokoramiennego krzyża. Poszczególne elementy dekoracji zostały powiązane długimi flagami o barwach narodowych i kościelnych, przypominając o powiązaniu życia i działalności Kopernika z Polską i Kościołem katolickim.

Na program inauguracyjnego obchodu jubileuszowego złożyły się: akademii i msza św. Słowo wstępne wygłosił Biskup Warmiński dr J. Drzazga. Nakreślił on inauguracyjny charakter uroczystości kopernikowskiej. Wskazał na szczególne powody, dla których Diecezja Warmińska ten rzadki jubileusz tak uroczysto obchodzi i zapowiedział, iż główne uroczystości jubileuszowe odbędą się 17 czerwca 1973 r. we Fromborku. „Osoba genialnego Astronoma i jego działalność — mówił Ksiądz Biskup — były ściśle związane z Warmią. [...] Można bez przesady powiedzieć, że studia i odkrycia Kopernika były możliwe tylko dzięki Kościołowi Warmińskiemu, który zapewnił mu nie tylko wykształcenie, ale i możliwość swobodnego prowadzenia badań”. Omawiając wkład Kopernika w rozwój nauki, zwłaszcza astronomii, Ksiądz Biskup podkreślił szczególne przywiązanie Kopernika do Ojca św. Szerzej omówił Ksiądz Biskup poglądy teologiczne i chrześcijański światopogląd Kopernika. W końcowej części przemówienia zwrócił Ksiądz Biskup uwagę na szczególne związki Kopernika z Olsztynem oraz wyraził nadzieję, że jubileuszowe uroczystości kościelne przybliżą społeczeństwu postać Kopernika, zarówno jako wielkiego uczonego, jak i wiernego syna Kościoła.

Prelekcję na temat *Religijność Mikołaja Kopernika* wygłosił ks. biskup dr Jan Obląk. „Do powszechnych hołdów — mówił Ksiądz Biskup — włącza się też Kościół katolicki i oddaje cześć Mikołajowi Kopernikowi, jako swemu wiernemu synowi, duchownemu Diecezji Warmińskiej i kanonikowi Kapituły Katedralnej we Fromborku, który Warmię kochał nad życie, a Polskę, Ojczyznę swoją, oprzemienił chwałą nieśmiertelną”. W dalszych słowach Ksiądz Biskup uzasadnił wybór tematu, omówił rodzinne tradycje religijne Kopernika, a następnie postawił postawę katolicką i kościelną. Swą prelekcję zakończył Ksiądz Biskup słowami: „Prawdą historyczną jest i pozostanie, że Mikołaj Kopernik, wychowany i wykształcony na zasadach katolickich, żył i umarł jako wierny syn Kościoła katolickiego, pochowany w katedrze we Fromborku”.

W części artystycznej akademii wystąpił połączony 120-osobowy chór parafii św. Jakuba i Najśw. Serca Pana Jezusa. Wykonał on *Gaude Mater Polonia* G.G. Gorczyckiego oraz kantatę *Rozmowa z Kopernikiem*, kompozycji Z. Jeżowskiego do słów Z. Haraschin. Pieśni zostały przygotowane przez dyrygentów M. Kulewskiego i W. Polidowskiego. Chór dziecięcy pod dyrekcją siostry Powerelli Głowskiej CSFFM wykonał pieśń *Kopernik*, kompozycji dyrygentki, do słów mgr H. Keferstein.

Uczestnicy uroczystości mieli również możliwość wysłuchania recytacji obszernego fragmentu pierwszej księgi *O obrotach*, w wykonaniu zespołu: M. Nagięć, B. Nowak, T. Wiśniewska oraz wierszy o Koperniku pióra T. Piekuta i L. Osiańskiego, wykonanych przez R. Wysockiego i A. Pylińskiego.

Po akademii nastąpiła koncelebrowana msza św. pod przewodnictwem Biskupa Warmińskiego dr. J. Drzazgi, w czasie której jej uczestnicy modlili się o pomyślny przebieg uroczystości kopernikowskich w Diecezji Warmińskiej. Części zmianne zostały wykonane przez chór alumnów pod dyrekcją ks. prof. K. Narodzonka.

We wtorek 20 lutego 1973 roku kanonicy Warmińskiej Kapituły Katedralnej zgrupowali się w bazylice we Fromborku. Prepozyt Kapituły, biskup Jan Obląk, dokonał instalacji jej nowego dziekana w osobie ks. biskupa Juliana Wojtkowskiego.

Uroczystość ta, w której uczestniczyli również parafianie fromborscy, połączona była ze mszą św. i uczczeniem pamięci Mikołaja Kopernika. Pod jego epitafium, znajdującym się w katedrze, złożono wiązanki biało-czerwonych goździków. W wygłoszonym przez tej okazji przemówieniu ks. biskup Jan Obłak mówił o wkładzie kanonika Mikołaja do nauki i o roli, jaką odegrał w życiu Kościoła Warmińskiego.

3. OGÓLNOPOLSKIE UROCZYSTOŚCI KOŚCIELNE WE FROMBORKU I OLSZTYNIE DLA UCZCZENIA 500-LECIA URODZIN KANONIKA MIKOŁAJA KOPERNIKA

Frombork nad Bałtykiem, stolica biskupia i kapitulna Diecezji Warmińskiej, ze swą gotycką bazyliką katedralną pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny, obronnym Wzgórzem Katedralnym, wieżą obserwacyjną Kopernika, jest miastem w którym zachowało się najwięcej pamiątek kopernikowskich. Tu w podziemiach katedry oczekuje swego zmartwychwstania ciało Mikołaja Kopernika, wielkiego astronoma polskiego i kanonika Warmińskiej Kapituły Katedralnej. Tu w prawej nawie, przy szóstym filarze, stoi ołtarz kanonicki Kopernika, a obok ołtarza centralnego znajduje się jego epitafium.

W niedzielę 17 czerwca 1973 r. odbyły się we Fromborku ogólnopolskie uroczystości kościelne jubileuszu 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Ich organizację zaleciła uchwała 124 Konferencji Episkopatu Polski. Program uroczystości został opracowany przez Kościelny Komitet dla uczczenia pięćsetlecia urodzin Mikołaja Kopernika. W jego skład wchodziły następujące osoby: ks. kard. Karol Wojtyła z Krakowa — przewodniczący, biskup warmiński Józef Drzazga — wiceprzewodniczący oraz członkowie: biskup Lech Kaczmarek z Gdańska, biskup Zygfryd Kowalski z Pelplina, biskup Jan Obłak z Olsztyna, biskup Jan Pietraszko z Krakowa, biskup Kazimierz Majdański z Włocławka, ks. prof. dr Marian Rechowicz z Lublina, prof. dr Adam Vetulani z Krakowa, prof. dr Stefan Świeżawski z Warszawy, biskup Zbigniew Kraszewski z Warszawy, doc. dr Mieczysław Markowski z Krakowa, ks. doc. dr Michał Heller z Tarnowa i ks. doc. dr Tadeusz Pawluk z Olsztyna.

W obchodach jubileuszowych uczestniczył Episkopat Polski na czele z J.Em. ks. kardynałem Wyszyńskim, Prymasem Polski, oraz goście zagraniczni: ks. kardynał F. König, arcybiskup Wiednia, arcybiskup E. Clarizio z Rzymu, arcybiskup M. Oblak z Zadaru w Jugosławii, biskup M. Rubin, sekretarz Synodu Biskupów z Rzymu, biskup A. Dardani z Bolonii.

Kościół Warmiński był reprezentowany przez jego ordynariusza Biskupa Warmińskiego dr. Józefa Drzazgę, Warmińską Kapitułę Katedralną na czele z jej prepozytem, biskupem pomocniczym dr. Janem Obłakiem oraz jej dziekanem, biskupem pomocniczym doc. dr. Julianem Wojtkowskim; Kapitułę Kolegiacką z Dobrego Miasta, Warmińskie Seminarium Duchowne, duchowieństwo diecezjalne i zakonne, siostry zakonne i katechetki oraz rzesze wiernych.

Na program uroczystości złożyły się: publiczna sesja Episkopatu Polski w katedrze oraz uroczyste nabożeństwo na placu katedralnym. Rozpoczął je ingres Dostojnego Episkopatu Polski z Domu Biskupiego do katedry. Liturgicznego powitania J.Em. ks. Stefana kardynała Wyszyńskiego i Dostojnego Episkopatu dokonał przy wejściu do katedry prepozyt Kapituły ks. biskup Jan Obłak. Wejściu do bazyliki towarzyszyła pieśń *Ecce sacerdos magnus*, wykonana przez połączone chóry parafii św. Jakuba i Najśw. Serca Pana Jezusa z Olsztyna oraz św. Mikołaja z Elbląga pod dyrekcją Czesława Kowalczyka.

Z kolei nastąpiło poświęcenie nowego pomnika Mikołaja Kopernika, usytuowanego w głównej nawie przy filarze obok jego ołtarza kanonickiego, a ufundowanego

przez Warmińską Kapitułę Katedralną. Pomnik ten, przedstawiający odlane w brązie popiersie Kopernika, wykonany został przez Huberta Maciejczyka z Olsztyna. Na postumencie z piaskowca widnieje napis: *Mikołajowi Kopernikowi na 500-lecie urodzin w holdzie Warmińska Kapituła Katedralna.*

Nawy katedry zostały szczerze wypełnione przez wiernych. Prezbiterium bazyliki zajęł Episkopat, członkowie Kościelnego Komitetu dla uczczenia 500-lecia urodzin M. Kopernika, delegacje wyższych uczelni katolickich w Polsce: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Akademii Teologii Katolickiej z Warszawy, Papieskiego Fakultetu Teologicznego z Krakowa, Duchowieństwo i Goście. Za stołem prezydiąlnym zasiedli kardynałowie: Stefan Wyszyński, Franz König, Karol Wojtyła, Bolesław Kominek, arcybiskup Antoni Baraniak, biskup warmiński Józef Drzazga.

Powitalne słowo wstępne wygłosił Biskup Warmiński, po czym połączone chóry kościelne z Olsztyna i Elbląga wykonały pieśń *Gaude Mater Polonia* G.G. Górczyckiego. Otwarcia Publicznej Sesji Episkopatu Polski dokonał J.Em. Stefan kardynał Wyszyński, Prymas Polski. Program sesji wypełniły: wykład ks. biskupa dr. Jana Obląka: *Mikołaj Kopernik — życie i działalność*, recytacja pierwszej księgi *O obrotach* w wykonaniu ks. mgr. Kazimierza Orzechowskiego, wykład prof. dr. Stefana Świeżawskiego z KUL na temat: *Myśl chrześcijańska w czasach Mikołaja Kopernika.*

Uczestnicy sesji mieli również możliwość wysłuchania recytalu organowego oraz występów chóru. Na zabytkowych organach fromborskich prof. Feliks Rączkowski wykonał następujące utwory: *Intrada* H. Purcella, *Improwizację do melodii Święty Boże* M. Surzyńskiego, *Toccatę C-moll* L. Bachmanna. Chór mieszany im. Feliksa Nowowiejskiego z parafii Najśw. Serca Pana Jezusa w Gdańsku-Wrzeszczu, pod dyrekcją mgr. Kazimierza Paszkowicz-Skrzyńskiego, wykonał *Kantatę jubileuszową* ks. prof. J. Orszulika. Partie solowe wykonali: Krystyna Ingersleben — sopran, Jan Gdaniec — baryton. Na organach akompaniował Wacław Kubicki. W godzinach popołudniowych chór oraz prof. F. Rączkowski wystąpili w katedrze z koncertem muzyki dawnej.

Publiczną Sesję Episkopatu Polski podsumował w krótkich słowach J.Em. ks. Stefan kardynał Wyszyński. Na zakończenie został odczytany tekst telegramu do Ojca św. Pawła VI, wystosowany z okazji uroczystości jubileuszowych.

Po krótkiej przerwie, w czasie której nastąpiło zwiedzenie odbudowanego Kapitułarza oraz znajdującej się tam ekspozycji warmińskich pamiątek kopernikowskich, o godz. 12.00 na placu katedralnym została odprawiona uroczysta msza św. do Trójcy św. Głównym celebransem był kard. Karol Wojtyła, zaś współcelebransami biskupi diecezji związanych z działalnością Kopernika oraz delegacja kanoników warmińskich. Kazanie podczas mszy św. wygłosił J.Em. ks. Stefan kardynał Wyszyński, Prymas Polski. W nabożeństwie uczestniczyła blisko pięciotysięczna rzesza wiernych.

Plac katedralny był przyozdobiony okolicznościową dekoracją. Głowę Mikołaja Kopernika otaczały artystyczne symbole jego astronomicznych i teologicznych zainteresowań. Herby Torunia, Krakowa, Bolonii, Rzymu, Ferrary, Padwy i Fromborka przypominały o miastach, w których żył i działał Kanonik Warmiński. Ekspozowane miejsce w dekoracji zajmował tekst Kopernika z *De revolutionibus*: *Zaprawdę, ogromne jest to Boskie arcydzieło Istoty Najlepszej i Największej.* Całość została przyozdobiona flagami o barwach narodowych i kościelnych.

Dalszy ciąg uroczystości jubileuszowych odbył się wieczorem w Olsztynie, mieście biskupim, ongiś kapitułnym, w katedrze pod wezwaniem św. Jakuba. Tu właśnie w Olsztynie na zamku kapitułnym prowadził Kopernik, jako administrator dóbr kapitułnych, swoje obserwacje astronomiczne, pozostawił do dziś zachowaną w du-

Frombork. W oczekiwaniu na rozpoczęcie uroczystości

Prombork. Pomnik Mikołaja Kopernika w bazylice katedralnej ufundowany przez Warmińską Kapitułę Katedralną.

zych fragmentach tablicę słoneczną, osiedlał w podolsztyńskich wioskach opuszczone gospodarstwa rolne, organizował obronę zamku olsztyńskiego przed Zakonem Krzyżackim i stąd właśnie w liście pisanym w imieniu Kapituły błagał króla polskiego Zygmunta o pomoc.

Wnętrze katedry olsztyńskiej z trudem mieściło wiernych. Po uroczystym ingresie Dostojnego Episkopatu z Domu Biskupiego do katedry, mszę św. odprawił kardynał Bolesław Kominek z Wrocławia. Kazanie wygłosił J.Em. ks. Stefan kardynał Wyszyński, Prymas Polski.

Pod koniec mszy św. przemówienie wygłosił J.Em. ks. Franz kardynał König. Przekazał w nim pozdrowienia dla obecnych na uroczystości oraz podziękował za serdeczne przyjęcie, z jakim spotkał się we Fromborku i Olsztynie.

Warto nadmienić, iż ks. kardynał F. König w ciągu dwóch następnych dni zwiedzał główne ośrodki religijne Diecezji Warmińskiej oraz miasta i kościoły upamiętnione życiem i działalnością kanonika Mikołaja Kopernika.

Na pamiątkę uroczystości kopernikowskich, staraniem Diecezji Warmińskiej, został odlany pamiątkowy medal z brązu, dwustronny, o średnicy 87 mm, według projektu Barbary Lis-Romańczuk z Olsztyna. Awers medalu zawiera w środkowej części napis: *MIKOŁAJ KOPERNIK KANONIK FROMBORSKI*, a pod nim relief twarzy Kopernika. W górnej części znajduje się tekst Kopernika: *ZAPRAWDĘ, OGROMNE JEST TO BOSKIE ARCYDZIEŁO ISTOTY NAJLEPSZEJ I NAJWYWSZEJ. DE REVOLUTIONIBUS I, 10*. Rewers medalu zawiera w górnej części rysunek frontonu katedry fromborskiej, a u dołu napis: *KOŚCIOŁ KATOLICKI W POLSCE W HOŁDZIE MIKOŁAJOWI KOPERNIKOWI*.

4. WKŁAD WARMIŃSKIEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO *HOSIANUM* W OBCHODY JUBILEUSZOWE

Warmińskie Seminarium Duchowne w Olsztynie w obchodach organizowanych dla uczczenia jubileuszu kopernikowskiego, skupiło swą uwagę na prezentacji naukowych i kościelnych aspektów działalności Mikołaja Kopernika.

Kilka posiedzeń naukowych Księży Profesorów poświęcono omówieniu problematyki kopernikowskiej. 17 III 1971 r. ks. biskup dr Jan Obłak wygłosił prelekcję na temat: *Rękopis Y 9 z Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie*¹, a 26 V 1972 r. ks. prof. dr hab. Tadeusz Pawluk omówił *Niektóre aspekty negatywnego ustosunkowania się kościelnego urzędu nauczycielskiego do dzieła Mikołaja Kopernika*². Podczas innych posiedzeń naukowych podano sprawozdania ze sympozjów kopernikowskich, które odbyły się w KUL i ATK.

Tematyka kopernikowska zajęła również poczesne miejsce podczas inauguracji nowego roku seminaryjnego 1972/73. Wykład inauguracyjny na temat: *Mikołaj Kopernik i Tideman Gise* wygłosił ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski³.

6 III 1973 r. odbyła się w Warmińskim Seminarium Duchownym *Hosianum* w Olsztynie uroczystość ku czci św. Tomasza z Akwinu. Uroczystą mszę św., w której uczestniczyli alumni, odprawił ks. biskup Jan Obłak wraz z Księżmi Profesorami. Podczas mszy św. Ksiądz Biskup wygłosił kazanie.

Program akademii wypełniła tematyka tomistyczna i kopernikowska, gdyż jak zaznaczył w przemówieniu J.M. ks. rektor prof. dr Władysław Turek — „tegoroczna uroczystość ku czci św. Tomasza obchodzona jest w atmosferze jubileuszu 500-lecia

¹ *Studia Warmińskie*, 1972, t. IX, s. 7—85.

² Tamże, s. 231—259.

³ Tamże, s. 185—204.

urodzin Mikołaja Kopernika. Oddając cześć św. Tomaszowi jako patronowi — mówił dalej Ksiądz Rektor — równocześnie przypominamy poprzez Mikołaja Kopernika wkład Kościoła Warmińskiego do skarbnicy wiedzy ogólnoludzkiej. Seminarium nasze pragnie brać wzór z chlubnych tradycji naukowych naszej Diecezji, a równocześnie widzieć w św. Tomaszu swojego patrona i korzystać z jego dorobku”.

Z kolei ks. prof. dr Marian Rechowicz z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wygłosił wykład na temat: *Kariera kościelna Mikołaja Kopernika*. Ks. prof. Rechowicz ukazał działalność Kopernika na szerokim tle recepcji arystotelizmu, a potem tomizmu, oraz związków zachodzących między filozofią i teologią. Szczególną uwagę zwrócił na wpływ platonizmu, z którego zwolennikami zapoznał się Kopernik podczas studiów. Trudności na jakie napotkał heliocentryzm na przełomie XVI/XVII w. miały swe źródło głównie w poglądach arystotelików oraz braku narzędzi astronomicznych, które umożliwiałyby potwierdzenie teorii Kopernika w sposób eksperymentalny. Omawiając sprawę święceń kapłańskich, Ksiądz Profesor podał interesujące argumenty za ich przyjęciem przez Kopernika w 1533 r.⁴

Staraniem Księży Profesorów Warmińskiego Seminarium Duchownego, przy udziale również innych autorów oraz pomocy Warmińskiego Wydawnictwa Diecezjalnego, został wydany IX (1972) tom *Studiów Warmińskich*, w całości poświęcony Mikołajowi Kopernikowi.

Warto również nadmienić, iż tematyka seminarium z historii filozofii, prowadzonego przez ks. prof. Mariana Borzyszkowskiego, była w roku akademickim 1972/73 poświęcona w całości Mikołajowi Kopernikowi. Analizowano filozoficzne aspekty listu dedykacyjnego Kopernika do papieża Pawła III z *De revolutionibus* oraz niektóre fragmenty księgi pierwszej. Dyskutowana problematyka znalazła oddźwięk w podjętych pracach seminaryjnych.

Na zakończenie Roku Kopernikowskiego odbyła się 15 lutego 1974 r. w Seminarium Duchownym publiczna sesja naukowa księży profesorów, w której uczestniczyli również alumni. Prelekcję na temat *Inspiracje kręgu papieskiego w działalności naukowej Mikołaja Kopernika* wygłosił ks. prof. dr Tadeusz Pawluk⁵, natomiast ks. biskup dr Jan Oblak podsumował przebieg kościelnych uroczystości kopernikowskich w Polsce.

5. PROBLEMATYKA KOPERNIKOWSKA W DUSZPASTERSTWIE DIECEZJALNYM

Jubileuszowe obchody 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika stanowiły okazję do ukazania wkładu Kościoła w rozwój nauki, a zarazem do omówienia tych zagadnień, które nie zawsze otrzymywały wyczerpującą interpretację.

Tematyka kopernikowska została podjęta w *Liście Pastorskim* Episkopatu Polski, wydanym 23 III 1973 r., i następnie odczytanym w kościołach. W *Liście* omówiono wkład Kopernika w ukazanie prawdziwego obrazu świata, powiązanie nauki i wiary w badaniach Kopernika, jego katolicką i kościelną postawę oraz stosunek Kościoła do heliocentryzmu.

Księża katecheci otrzymali materiały katechetyczne, zawierające pomoce do nauczania dzieci i młodzieży¹.

⁴ [M. Borzyszkowski:] Uczczenie św. Tomasza z Akwinu i Mikołaja Kopernika w Warmińskim Seminarium Duchownym. *Biuletyn Biura Prasowego Episkopatu Polski*, 1973, nr 13, s. 9.

⁵ [Ks. E. Michoń:] Naukowa sesja otwarta księży profesorów WSD *Hosianum* na zakończenie Roku Kopernikowskiego. *WWD* 1974 nr 3 s. 158 n.

¹ Bp Zygfryd Kowalski (red.): *Teczka Katechetyczna*. Nr 6, Pelplin 1971.

Frombork. J. Em. ks. Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski, podczas otwarcia Publicznej Sesji Episkopatu Polski w bazylice katedralnej.

Frombork. Uczestnicy Publicznej Sesji Episkopatu Polski.

Tematyka kopernikowska została również podjęta w wielu okolicznościowych kazaniach i prelekcjach. M. in. ks. Marian Borzyszkowski wygłosił w lutym 1973 r. w kościele św. Katarzyny w Kętrzynie kazania o Koperniku i jego chrześcijańskim światopoglądzie, a w marcu tego roku w kościele Najśw. Serca Pana Jezusa w Olsztynie cykl prelekcji niedzielnych na temat *Kopernik i Kościół*².

6. ODBUDOWA KAPITULARZA WE FROMBORKU

Gotycka katedra pod wezwaniem Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny we Fromborku powstała w latach 1329—1388. Jej budowę rozpoczął biskup Henryk Wogenap (1329—1334). W 1342 r. ukończono prezbiterium katedry i rozebrano dawny kościół drewniany. Biskup Jan z Miśni (1350—1355) przystąpił do wznoszenia naw katedry.

W swych założeniach katedra fromborska miała służyć nie tylko celom religijnym, lecz również obronnym wraz z okalającymi ją murami i wieżami. Prace budowlane nad fortyfikacjami trwały od końca XIV do XVI w. Przerwano je na początku wojny trzynastoletniej. W 1455 r. doszło do zburzenia części obronnych warowni. Po nastaniu pokoju przystąpiono do odbudowy i rozbudowy fortyfikacji.

Pierwotny Dom Kapituły położony był prawdopodobnie między północną ścianą prezbiterium katedry a zachodnim szczytem zakrystii. Początki jego budowy mogły przypadać na przełom XIV/XV w. W latach 1414—1448 zbudowany został nowy budynek Kapituły przy wąwozie wschodnim, na północny zachód od prezbiterium. Z katedrą łączył go kryty, gotycki chodnik. Kapituła spełniała również założenia obronne, podobne do istniejącej po stronie zachodniej ośmiobocznej bastii. Kapituła z ten wraz z częścią murów obronnych została w 1455 r. zburzona. Na ocalałych fragmentach murów przyziemia i parteru rozpoczęto na przełomie XV/XVI w. wznoszenie nowego Domu Kapituły. Najwcześniej odbudowano jego ścianę wschodnią i północną, stanowiące zarazem fragment ciągu murów obronnych, okalających Wzgórze Katedralne. Podczas odbudowy Kapituły nadano mu ponownie charakter obronny o czym świadczy m. in. zamiana gotyckich okien na wąskie otwory strzelnicze. Dom Kapituły nie został się dalszym przeróbkom. Największych dokonano w 1727 r. Z tego mniej więcej czasu zachował się jego wygląd dzisiejszy¹.

Kapituła, obok katedry, stanowi niewątpliwie jedną z nielicznych pamiątek, związanych z działalnością Mikołaja Kopernika jako kanonika Warmińskiej Kapituły Katedralnej. Dom Kapituły ze swoją salą obrad, nadwyreżony czasem, przez dłuższy czas oczekiwał konserwacji i odnowienia. Obchody 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika pozwoliły ten moment znacznie przybliżyć.

Dom Kapituły jest budowlą założoną na planie prostokątnym, murowaną z cegły na zaprawie wapiennej. Całość składa się z trzech kondygnacji. Dolną zajmują pomieszczenia piwniczne. Na parterze znajduje się sala kapitułowa, pokój kanonicki oraz przedsionek, który jest połączony krytym przejściem z zakrystią katedry. Część pomieszczeń piwnicznych posiada sklepienie kolebkowe z cegły, pozostałe kondygnacje stropy drewniane z belek. Poszczególne kondygnacje są połączone klatką schodową. Mury budowli składają się z cegły pochodzącej z różnych okresów.

² Por. *Kopernik i Kościół. Słowo na Warmii i Mazurach*. 7—8 IV 1973, nr 14, s. 2. M. Borzyszkowski: *Religijno-kościelne aspekty życia i działalności Mikołaja Kopernika oraz recepcji De revolutionibus. Ateneum Kapitańskie* 1973 t. 81 z. 3 (389) s. 346—383.

¹ T. Zagrodzki: *Warownia we Fromborku jako katedralne założenie obronne. Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, 1969, t. XIV, z. 3—4, s. 181, 186, 196, n. 207, 211, 215, 219, 222—224, 226, 240, 243, 249.

Partie nadziemne zachowały cegłę gotycką z przełomu XIV/XV w., pozostałe zaś cegły pochodzą z XVIII i XIX w.

Przed przystąpieniem do konserwacji Kuria Biskupia Diecezji Warmińskiej zleciła doc. dr. hab. inż. Zygmuntowi Konarzewskiemu, inż. Zygmuntowi Chrzanowskiemu, mgr. inż. Marianowi Dołowemu z Warszawy, przeprowadzenie inwentaryzacji obiektu, badań stanu technicznego oraz opracowanie projektu prac konserwacyjnych i adaptacyjnych.

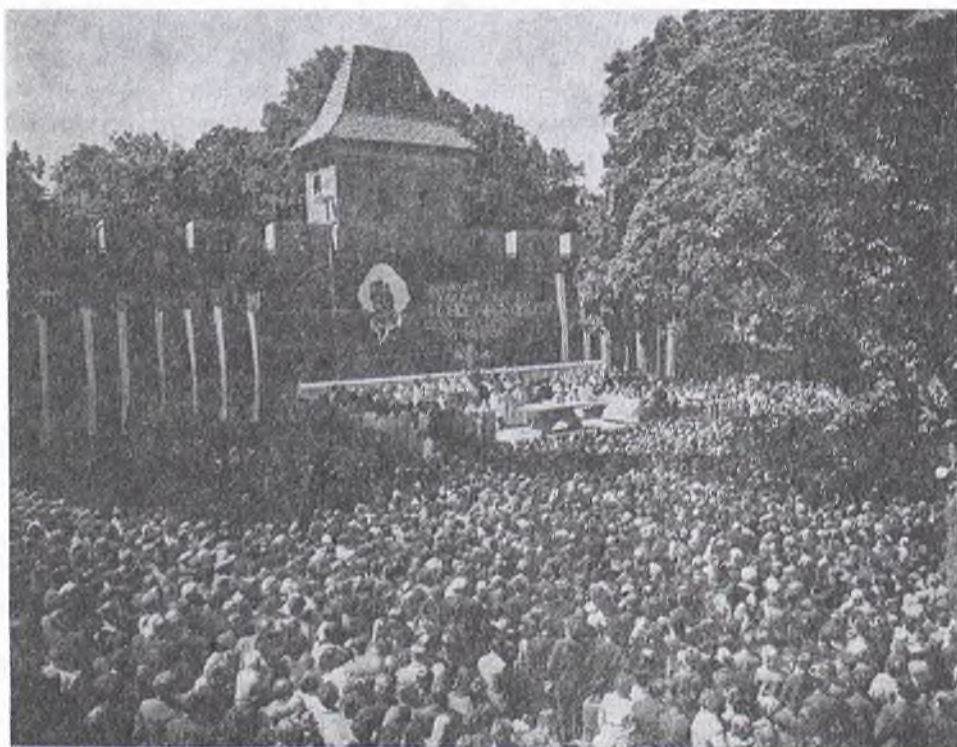
Podczas badania fundamentów Kapitulacza stwierdzono, iż poza czasową korozją zewnętrzną, pochodzącą od wody gruntowej, zachowały się one w dobrym stanie. Natomiast w murach i sklepieniach budynku nastąpiły duże pęknięcia i pojawiły się ubytki, głównie na poziomie parteru elewacji południowej i zachodniej. Spowodowane one zostały miejscową utratą stateczności fundamentów budowli, wywołaną osadzaniem się gruntu. Najstarsze mury budynku były posadowione na gruncie stałym, polodowcowym; nowsze zaś na podłożu nasypanych. Przeprowadzone badania stanu technicznego Domu Kapituły pozwoliły stwierdzić, iż budowla posiada tylko częściowo osłabioną stateczność i stąd też tylko pewne jej fragmenty powinny być zabezpieczone, aby budynek uzyskał odpowiednią wytrzymałość².

Zezwolenia na przeprowadzenie prac zabezpieczających w Domu Kapituły udzielił 17 XII 1970 r. mgr. Lucjan Czubieli, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie. Prace remontowe zostały przeprowadzone staraniem Warmińskiej Kapituły Katedralnej i Kurii Biskupiej w latach 1971—1973. Stosownie do postulatów ekspertyzy technicznej w budynku wymieniono drewniane stropy, sklamrowano, ściągnięto i przemurowano pęknięte partie murów, wzmocniono nadproża. W ramach prac remontowych budynek wyposażono w instalację wodno-kanalizacyjną, elektryczną i przeciwpożarową. Planuje się go również wyposażyć w instalację odgromową, centralnego ogrzewania oraz telefoniczną. Naprawiono tynki ścian. W sali obrad Kapituły ścianie zachodniej przywrócono jej gotycki wygląd, odkrywając rząd strzelnic i dwa gotyckie okienka. Wnętrze sali umeblowano, jej centralne miejsce zajął stół obrad i 13 krzeseł. Na piętrze wygospodarowano jeden pokój, w którym znalazła pomieszczenie biblioteka kapitulna. Została również zbudowana nowa klatka schodowa z żelazobetonu z kutą w żelazie balustradą. Na dachu kilka lat wcześniej poddano reparaacji drewnianą więźbę, pokrytą dachówką „holenderką” czyli esówką. Do wszystkich pomieszczeń kapitulnych zostały wykonane stylowe meble i lampy.

7. WYSTAWY KOPERNIKOWSKIE

Odnowiona sala obrad Domu Kapituły we Fromborku w drugiej połowie 1973 r. gościła w swym wnętrzu wystawę warmińskich kopernikanów pochodzących ze zbiorów Archiwum Diecezji Warmińskiej i Biblioteki Seminarium Duchownego *Hosianum* w Olsztynie. Cenne pamiątki, pisane niekiedy ręką Kopernika, dokumenty i książki pochodzące z czasów jego działalności, zostały rozmieszczone w ośmiu gablotach. Otwarcie tej cennej ekspozycji nastąpiło w niedzielę 17 czerwca 1973 r.,

² Z. Konarzewski, Z. Chrzanowski, M. Dołowy: Inwentaryzacja zabytkowego Domu Kapituły katedry we Fromborku, Warszawa 1970. (Maszynopis — Archiwum Warmińskiej Kapituły Katedralnej w Olsztynie). Ci sami: Opis badań i opinia o stanie technicznym Domu Kapituły z 1970 r. Warszawa 1970 (Maszynopis, jw.). Z. Konarzewski, Z. Chrzanowski: Projekt podstawowy zabezpieczenia i modernizacji Kapitulacza we Fromborku. Warszawa 1970. (Maszynopis, jw.).

Frombork. Msza św. na placu katedralnym.

Medal pamiątkowy.

po zakończeniu plenarnej Sesji Episkopatu Polski w katedrze fromborskiej. W tym dniu obejrzeni ją członkowie Dostojnego Episkopatu Polski oraz Goście.

Na wystawie znalazły się oryginalne listy Warmińskiej Kapituły Katedralnej z 1524 r., spisane ręką Mikołaja Kopernika, a skierowane do biskupa Maurycego Ferbera, a także tekst *Articuli iurati* biskupa Ferbera z 1523 r., zawierający m. in. podpis *Nicolaus Copernicus Canonicus eiusdem ecclesiae Varmiensis*. Uwagę zwiedzających przykuwały również rękopiśmienne protokoły posiedzeń Kapituły z 1521 r., zawierające wzmianki o udziale w obradach kapitulnych kanonika Mikołaja Kopernika, a ponadto dokumenty z pieczęciami kapitulnymi i biskupimi, listy i herby biskupów: Łukasza Watzenrode, Fabiana z Łęczan, Maurycego Ferbera, Jana Dantyszka, Tidemana Gisego.

Twórczość Mikołaja Kopernika została ukazana poprzez reprodukcje fragmentów rękopisu *De revolutionibus* według edycji F. i C. Zellerów oraz Polskiej Akademii Nauk. Ponadto na wystawie znalazł się fragment oryginalnego tekstu Kopernika z *Locationes mansorum desertorum* oraz fotograficzna reprodukcja całego tekstu *Inventarium litterarum et iurium in erario castri Allenstein anno Domini MDXX^o*.

Na wystawie można było zobaczyć stary *Brewiarz Warmiński* kanonika Mikołaja Humana z wpisaną do niego tabelą *Nicolai Copernici ad latitudinem regionis LIV graduum*, służącą kanonikom Fromborka do ustalania właściwych pór odmawiania wspólnych modlitw.

Liczne oryginalne dokumenty kopernikowskie były uzupełnione reprodukcjami, m. in. portretu ojca Mikołaja Kopernika, wpisu Kopernika do książki studentów uniwersytetu w Bolonii, upoważnienia do objęcia kanonii kościoła św. Krzyża we Wrocławiu.

Cenną pozycję wystawy stanowiły liczne inkunabuły z czasów Mikołaja Kopernika, będące w szeregu wypadków własnością dobrze znanych mu osób, albo też pochodzących z biblioteki Kościoła Warmińskiego:

Fredericus Petrucius: *Disputationes, quaestiones et consilia*. Roma 1472. Dzieło to stanowiło własność biskupa Łukasza Watzenrode, na co wskazuje wymalowany jego herb.

Biblia. Nürnberg 1480.

Alexander de Hales: *Summa universae theologiae*. Nürnberg 1482.

Martinus Polonus: *Margarita decreti seu Tabula Martiniana*. (Speyer 1485?).

Claudius Ptolemaeus: *Cosmographia*. Lat. trad. Jacobus Angeli. Ed. Nicolaus Germanus. — *Registrum*. — *De locis ac miraculis mundi*. Ulm 1436 (z mapą Polski i Warmii).

Alexander Aphrodisiensis: *Problemata Aristotelis*. Venezia 1488/9. Ex libris biskupa Jana Dantyszka.

Petrus Lombardus: *Sentenciarum libri IV, cum commento Bonaventurae*, P. I—IV. *Tabula Ioannis Beckenhau*. (Nürnberg post 1491).

Ioannes Regiomontanus: *Epitoma in Almagestum Ptolemaei inchoatum a Georgio Purbacho*. Venezia 1496.

Missale Warmiense. Strashburg 1497.

Breviarium Warmiense. Nürnberg (non post 1497). Zawiera wpis tabeli Mikołaja Kopernika.

Missale Minorum Theutonicorum. Nürnberg (non post 1497).

Dział starodruków wystawy reprezentowany był m. in. przez następujące, głównie szesnastowieczne, wydania dzieł Euklidesa, Piotra Appiana, Gemmy Frisiusa, Jana Keplera, Jerzego Joachima Retyka, Jana Heweliusza. Duże zainteresowanie wzbu-

działy barwne rysunki Bolonii i Middelburga, zawarte w dziele *Urbium praecipuarum totius mundi descriptio*, wydany w 1594 r. w Brukseli.

Druga wystawa, o charakterze popularnym, eksponowana była w okresie od czerwca do września 1973 r. w bocznych nawach bazyliki Fromborskiej. Poświęcona była życiu i twórczości Mikołaja Kopernika oraz recepcji jego dzieła. Miała ona na celu bliższe zaznajomienie turystów licznie zwiedzających katedrę z działalnością Kanonika Fromborskiego.

Ekspozycja ta stanowiła część wystawy pod tytułem *Mikołaj Kopernik 1473—1543*, zorganizowanej w 1972 r. przez Bibliotekę Uniwersytecką KUL, według scenariusza o. prof. dr. Romualda Gustawa i mgr. Andrzeja Paluchowskiego, opracowania plastycznego Leszka Mądziaka, do której reprodukuje fotograficzne wykonali Maria i Jan Koziolowie¹.

Fragmety tej wystawy zostały przystosowane do ekspozycji w katedrze fromborskiej, staraniem ks. biskupa dr. Jana Obląka, ks. mgr. Henryka Madeja, mgr. Józefa Piskorskiego.

Na wystawie fromborskiej znalazły się liczne plansze, zawierające teksty, fotografie i reprodukcje, m.in. wykaz ważniejszych dat z życia Kopernika, jego portrety i podpis, fragmenty z *De revolutionibus*, zdjęcia dawnego Torunia, murów Fromborka, zamków w Lidzbarku Warmińskim i Olsztynie, *Collegium Maius* w Krakowie, epitafium toruńskiego i pomnika warszawskiego.

Wystawę zdobiły również portrety m.in. Ptolemeusza, G. Bruna, Galileusza, J. Keplera. Szereg plansz zawierało fragmenty tekstów Mikołaja Kopernika, głównie z listu dedykacyjnego do papieża Pawła III z dzieła *O obrotach* oraz wypowiedzi uczonych o Koperniku, głównie B. Bilińskiego, T. Kuhna, I. Newtona, L. Infelda, a ponadto Pawła VI, T. de Chardin, S. Zeromskiego na temat Boga i zgodności nauki z wiarą.

II. UROCZYSTOŚCI W KOŚCIELE ŚW. MIKOŁAJA W ELBLĄGU

Diecezja Warmińska może szczycić się tym, iż wiele jej miejscowości zostało upamiętnionych pobytem i działalnością Kopernika. Przykładem tego może być leżący w pobliżu Fromborka Elbląg. Tam właśnie w miejscowym kościele św. Mikołaja, w ramach diecezjalnych obchodów jubileuszowych, odbyły się 4 III i 16 IX uroczystości kopernikowskie. Pierwsza miała charakter parafialny, inauguracyjny; druga zaś ogólnielbąski. Obydwie uroczystości zostały zorganizowane staraniem ks. prałata Mieczysława Józefczyka, dziekana i proboszcza przy kościele św. Mikołaja w Elblągu.

Uroczystość kopernikowska, inauguracyjna, rozpoczęła się mszą św. w kościele św. Mikołaja, którą odprawił ks. prałat Mieczysław Józefczyk. Po mszy św. odbyła się akademія, w której główne miejsce zajęła prelekcja mgr. Józefa Lassoty na temat *Mikołaj Kopernik w Elblągu*. Prelegent omówił liczne więzy, jakie łączyły Kopernika z miastem oraz zwrócił uwagę słuchaczy na prawostronną zakrystię kościoła św. Mikołaja, w której Kopernik podczas swego pobytu w Elblągu, brał udział w obradach. Dla upamiętnienia tego faktu parafia św. Mikołaja w Elblągu ufundowała duży obraz Astronoma na tle piętnastowiecznej panoramy miasta. Obraz

¹ Por. A. Paluchowski: Uwagi o wystawie kopernikowskiej. W: Mikołaj Kopernik. Studia i Materiały Sesji Kopernikowskiej w KUL 18—19 II 1972 r. Praca zbiorowa pod red. M. Kurdziałka, J. Rebetę, S. Swieżawskiego, Lublin 1973 s. 265 nn.

ten, malowany przez Józefa Łapińskiego, umieszczony został w prawej nawie kościoła, na ścianie zakrystii, w której ongiś przebywał Kopernik.

Podczas uroczystości wystąpiły połączone chóry parafii elbląskich pod dyrekcją Czesława Kowalczyka. Komentarz podczas mszy św. oraz akademii prowadził ks. Artur Szymanek.

Z okazji uroczystości zorganizowana została w kościele św. Mikołaja wystawa pod tytułem *Uczeni o Bogu*. Liczne plansze zawierały ponad 80 wypowiedzi wybitnych przedstawicieli nauki i kultury o istnieniu Boga i jego udziale w stworzeniu wszechświata. Poczesne miejsce na wystawie zajęły wypowiedzi Mikołaja Kopernika o Bogu.

We wrześniowej uroczystości w Elblągu, dla uczczenia M. Kopernika, uczestniczył Biskup Warmiński dr Józef Drzazga, który przybył do kościoła św. Mikołaja wraz z ks. biskupem dr. Janem Obląkiem. W prezbiterium kościoła zasiedli przedstawiciele duchowieństwa Elbląga i okolicy. Warmińskie Seminarium Duchowne reprezentował ks. rektor dr Władysław Turek wraz z grupą alumnów. Obszerny kościół św. Mikołaja wypełnili wierni parafii Elbląga, którzy przybyłym gościom, a szczególnie Biskupowi Warmińskiemu, zgotowali serdeczne przyjęcie. Po powitaniu obecnych przez ks. prałata Mieczysława Józefczyka oraz delegacje dzieci i młodzieży, uczestnicy uroczystości wysłuchali recytacji fragmentów dzieła Kopernika *O obrotach*, w wykonaniu Romana Szmarę, znanego aktora Państwowego Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie i Elblągu. Z kolei miały miejsce dwie prelekcje. Ks. biskup dr Jan Obląg mówił *O religijności Mikołaja Kopernika i jego jedności z Kościołem katolickim*; natomiast ks. dr hab. Marian Borzyszkowski przedstawił *Wpływ Kościoła na powstanie i publikację dzieła »O obrotach« oraz stosunek Kościoła do heliocentryzmu*. W czasie uroczystości wystąpiła orkiestra parafialna, która wykonała m.in. marsz powitalny oraz chór parafii elbląskich z następującym programem pieśni: *Oto kapłan wielki* F. Olszewskiego, *Gaude Mater Polonia* G.G. Gorczyckiego, *Rozmowa z Kopernikiem* Z. Jeżowskiego, *Niebiosa głoszą* L. van Beethovena, *Laudate* Ch. Gounoda, *Alleluja* G.F. Haendla. Uroczystość elbląska została zakończona mszą św. odprawioną przez ks. biskupa Józefa Drzazgę, który wygłosił również końcowe przemówienie.

9. AKADEMIE W RESZLU, LIDZBARKU WARMIŃSKIM I OSTRÓDZIE KU CZCI MIKOŁAJA KOPERNIKA

W niedzielę 20 maja 1973 r. parafia reszelska obchodziła uroczyste jubileusz 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Obchody w Reszlu zostały przygotowane staraniem miejscowego dziekana i proboszcza ks. Władysława Sudzińskiego. Wierni parafii zostali przygotowani do uroczystości poprzez kazania na temat Kopernik jako chrześcijanin, wygłoszone przez ks. Mariana Borzyszkowskiego w kościołach reszelskich św. Piotra i Pawła oraz św. Krzyża.

Uroczysta akademie kopernikowska, która odbyła się w godzinach popołudniowych w kościele parafialnym św. Piotra i Pawła, zgromadziła licznie parafian reszelskich. O uroczystości przypominała okolicznościowa dekoracja prezbiterium kościoła: portret Kopernika na tle jego modelu wszechświata ze słowami z pierwszej książki *O obrotach*: *Zaprawdę, ogromne jest to Boskie arcydzieło Istoty Najlepszej i Najwyższej*.

Słowo wstępne podczas akademii wygłosił ks. proboszcz Władysław Sudziński. Powiedział m.in., „iż cały świat widzi w Koperniku wzór dociekania prawdy i kierowania się ku Dobru. Kopernik, jako człowiek o genialnym umyśle, ujmował świat

nie tylko w aspekcie naturalnym, lecz również naprzyrodzonym. Fromborski Astronom uważał, iż *dążeniem uczonego, o ile tylko na to Bóg pozwoli, jest szukanie we wszystkim prawdy*. Podobnie i my winniśmy dążyć do szukania prawdy o Koperniku i nie zadowalać się jednostronnym ujmowaniem jego życia i działalności".

Program akademii wypełniły recytacje wierszy o Koperniku, listu dedykacyjnego Kopernika oraz fragmentów pierwszej księgi *O obrotach*. Prelekcję na temat *Kościół wobec Kopernika* wygłosił ks. dr hab. Marian Borzyszkowski. Podczas akademii wystąpił miejscowy chór parafialny pod dyrekcją Sylwestra Klima, wykonując m.in. *Gaude Mater Polonia* G.G. Gorczyckiego oraz pieśń *Obrotы ciał niebieskich* według muzyki M. Suleja, do słów W. Ścisłowskiego. Odśpiewaniem *Ciebie Boga wysławiamy* zakończona została uroczystość kopernikowska w Reszlu.

W niedzielę 28 października 1973 r. parafia lidzbarska obchodziła uroczystość kopernikowską. Odbyły się one w miejscowym kościele parafialnym i zostały zorganizowane staraniem ks. Stanisława Boguckiego, dziekana i proboszcza w Lidzbarku Warmińskim.

Przybyłych gości, na czele z ks. biskupem dr. Janem Obląkiem, powitała delegacja młodzieży oraz Ksiądz Dziekan. W swym przemówieniu powitalnym Ksiądz Dziekan podkreślił historyczne znaczenie Lidzbarka w dziejach Warmii, a zwłaszcza w okresie wczesnej działalności Mikołaja Kopernika. Prelekcję na temat *Religijność Mikołaja Kopernika* wygłosił ks. biskup dr Jan Obląk. Z kolei miejscowa młodzież zaprezentowała okolicznościowy program słowno-muzyczny, przygotowany staraniem Siostr Pallotynek. Uroczystość została zakończona koncelebrowaną mszą św.

W niedzielę 18 marca 1973 r. uroczystość kopernikowską obchodziła parafia w Ostródzie. Na program tej uroczystości złożyły się: msza św. koncelebrowana, prelekcja ks. mgr. Jana Usiądka *Mikołaj Kopernik człowiekiem wiary*, recytacje i śpiewy.

DIE KIRCHLICHEN FEIERN IN DER DIÖZESE ERMLAND ZU EHREN MIKOŁAJ KOPERNIKS ANLÄSSLICH SEINES 500. GEBURTSTAGES

ZUSAMMENFASSUNG

Die Persönlichkeit und die Tätigkeit Koperniks ist in besonderer Weise mit der Diözese Ermland verbunden. Kopernik war nicht nur Mitglied des Domkapitels, auf dessen Territorium er eine aktive kirchlich-administrative Tätigkeit entfaltete, sondern er führte auch gerade im Ermland seine Hauptforschungen durch, die mit dem Werk *De revolutionibus* gekrönt wurden.

Im Jubiläumsjahre fanden im Ermland in denjenigen Orten, in denen Kopernik sich aufhielt, vor allem in Olsztyn (Allenstein), Frombork (Frauenburg) und Lidzbark Warmiński (Heilsberg), viele Feiern und wissenschaftliche Zusammenkünfte statt, die, durch die dortigen wissenschaftlichen und kulturellen Organisationen veranstaltet, das Ziel hatten, an die 500. Wiederkehr des Geburtstags von Mikołaj Kopernik zu erinnern.

Die Kirche Ermlands gab im Rahmen ihrer Möglichkeiten viele Beweise ihres Gedenkens an den Frauenburger Domherrn und feierte sein Jubiläum würdig. In Ausführung des Beschlusses der 124. Konferenz des Episkopats Polens berief der Bischof von Ermland Dr. Józef Drzazga durch ein besonderes Dekret eine Kommission zur Organisation der Diözesanfeiern. Ihren Anfang nahmen sie am 18. Februar 1973 in der St. Jakobi-Kathedralkirche in Olsztyn. Das Festprogramm sah eine feierliche Sitzung und ein hl. Messamt vor. Die einleitende Ansprache hielt der Bischof von Ermland und die Festrede über die Religiosität Mikołaj Ko-

perniks der Weihbischof Dr. Jan Obląk. Den künstlerischen Teil der Feier bildeten Rezitationen von Zitaten aus dem Werk *De revolutionibus* und von Gedichten, die dem Astronomen gewidmet sind, sowie Darbietungen von Chören. Am 20. Februar 1973 versammelte sich das Domkapitel in Frombork zu Ehren ihres Domherrn.

Die Hauptdiözesanfeiern fanden am 17. Juni 1973 in Frombork und Olsztyn statt. Das Festprogramm wurde durch das zur Vorbereitung des 500. Geburtstags unseres Astronomen eingesetzte kirchliche Komitee ausgearbeitet. An diesen Veranstaltungen nahm der Episkopat Polens, mit Seiner Eminenz Kardinal Stefan Wyszyński an der Spitze, teil. Auch Gäste aus dem Auslande waren zugegen.

Die ermländische Kirche repräsentierten: der Ordinarius Dr. Józef Drzazga, Bischof von Ermland, das Ermländische Domkapitel mit seinem Propst, Weihbischof Dr. Jan Obląk, und seinem Dekan, Weihbischof Dozent Dr. Julian Wojtkowski, an der Spitze, das Kapitel des Kollegiatstifts in Dobrze Miasto (Guttstadt), der Diözesan- und Ordensklerus, Ordensschwwestern und Katechetinnen, sowie Scharen von Gläubigen.

Zum Festprogramm gehörte eine öffentliche Sitzung des Episkopats Polens im Frauenburger Dom und ein feierlicher Gottesdienst auf dem Domplatz. In der Festversammlung hielt Weihbischof Dr. J. Obląk einen Vortrag über „Mikołaj Kopernik — Leben und Wirken“ und Professor Dr. Stefan Swieżawski einen Vortrag mit dem Thema „Der christliche Gedanke in den Zeiten des Mikołaj Kopernik“. Die Teilnehmer hatten auch Gelegenheit, ein Orgelspiel, Darbietungen eines Chores und Rezitationen von Zitaten aus dem Werk *De revolutionibus* zu hören. Der konzelebrierten hl. Messfeier präsierte Kardinal Karol Wojtyła aus Kraków.

Vor der Sitzung fand die Einweihung des in der Kathedrale im Auftrage des Ermländischen Domkapitels errichteten Denkmals statt. Auf Veranlassung des genannten Kapitels war auch eine Bronzemedaille Koperniks hergestellt worden.

Das Ermländische Priesterseminar konzentrierte sich in seinen Jubiläumsveranstaltungen auf die Klarlegung von wissenschaftlichen und kirchlichen Aspekten des Wirkens Mikołaj Koperniks. Den Bemühungen der Seminar-Professoren und der Ermländischen Diözesan-Verlagsanstalt ist es zu danken, daß der im Jahre 1972 erschienene neunte Band der *Studia Warmińskie* ausschliesslich Mikołaj Kopernik gewidmet ist.

Auch in der Seelsorge, nämlich in Predigten und Katechesen, wurden Probleme, die mit Kopernik verbunden sind, behandelt. Aus Anlass des Jubiläums erliess der Episkopat Polens einen Hirtenbrief.

Das Haus des Domkapitels in Frombork ist eins der wenigen Stätten, die an das Wirken Koperniks als Domherrn des Ermländischen Domkapitels erinnern. Das im Laufe der Zeit beschädigte Kapitelshaus erforderte eine Konservierung und Erneuerung. Die nötigen vom Domkapitel und der bischöflichen Kurie angeordneten Renovierungsarbeiten wurden in den Jahren 1971—1973 durchgeführt.

Der wiederhergestellte Sitzungssaal im Kapitelshaus in Frombork beherbergte in der 2. Hälfte des Jahres 1973 eine Ausstellung ermländischer Copernicana, die den Sammlungen des Diözesanarchivs und der Bibliothek des Priesterseminars in Olsztyn entnommen waren. Eine zweite, populär gehaltene Ausstellung war in den Seitenschiffen der Frauenburger Basilika untergebracht. Sie war dem Leben und dem Schaffen Mikołaj Koperniks sowie der Rezeption seines Hauptwerkes gewidmet.

Kirchliche Jubiläumsfeiern zu Ehren Mikołaj Koperniks anlässlich seines 500. Geburtstages wurden auch an anderen Orten, u. a. in den Kirchen in Elbląg (Elbing), Reszel (Rößel), Ostróda (Osterode) und Lidzbark Warmiński, veranstaltet.